

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS DOM

Mål nr
206-14

meddelad i Stockholm den 30 juni 2014

KLAGANDE

AA

Ombud och offentligt biträde: Jur. kand. Anders Ylönen
Advokathuset Actus AB
Sturegatan 9 A
722 13 Västerås

MOTPARTER

1. Socialnämnden i Bollnäs kommun

Ombud: Advokat Tomas Krokström
Krokströms Advokatbyrå AB
Box 24
824 21 Hudiksvall

2. BB

Ombud och offentligt biträde: Jur. kand. Tiina Hennel
Advokatfirman Bengt Hennel AB
Södra Strandgatan 16
802 50 Gävle

3. CC

Ställföreträdare och offentligt biträde: Advokat Tryggve Emstedt
Advokatbolaget Tryggve Emstedt AB
Box 1021
801 34 Gävle

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Kammarrätten i Sundsvalls dom den 19 december 2013 i mål nr 2547-13,
se bilaga (här borttagen)

Dok.Id 148855

Postadress
Box 2293
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls torg 13

Telefon
08-561 676 00
E-post:
hogstaforvaltningsdomstolen@dom.se

Telefax
08-561 678 20

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00-16:30

SAKEN

Upphörande av vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta förvaltningsdomstolen undanröjer underinstansernas avgöranden och visar målet åter till Socialnämnden i Bollnäs kommun för ny handläggning.

Högsta förvaltningsdomstolen fastställer vad kammarrätten beslutat om sekretess.

Högsta förvaltningsdomstolen bestämmer att ersättning ska betalas till Anders Ylönen som offentligt biträde med 10 368 kr (inklusive mervärdesskatt) för arbete.

Högsta förvaltningsdomstolen bestämmer att ersättning ska betalas till Tiina Hennel som offentligt biträde med 5 583 kr (inklusive mervärdesskatt) för arbete.

Högsta förvaltningsdomstolen bestämmer att ersättning ska betalas till Tryggve Emstedt som offentligt biträde med 3 190 kr (inklusive mervärdesskatt) för arbete.

BAKGRUND

Socialnämnden i Bollnäs kommun ansökte i oktober 2010 om att CC skulle beredas vård med stöd av 2 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. Förvaltningsrätten i Falun avslog ansökan i dom den 4 november 2010. Socialnämnden överklagade förvaltningsrättens dom till Kammarrätten i Sundsvall som i dom den 21 april 2011 biföll överklagandet med motiveringen att AAs hemförhållanden var sådana att det förelåg

Mål nr
206-14

allvarliga brister i omsorgen om CC. CC är sedan den 22 juli 2011 familjehemsplacerad hos sin faster med familj.

Sedan AA begärt omprövning av vården och att den skulle upphöra beslutade socialnämnden den 8 maj 2013 att vården av CC skulle fortsätta. AA överklagade beslutet till Förvaltningsrätten i Falun som i dom den 3 september 2013 avslog överklagandet. Genom det nu överklagade avgörandet avslog Kammarrätten i Sundsvall hennes överklagande dit.

YRKANDEN M.M.

AA yrkar i första hand att vården enligt LVU ska upphöra och i andra hand att målet visas åter till socialnämnden för fortsatt handläggning.

AA anför bl.a. följande. Underrätterna har grundat sina avgöranden på en utredning som är bristfällig och som saknar aktuella uppgifter om hennes omsorgsförmåga och boendeförhållanden. Socialnämnden har inte vid något tillfälle besökt hennes hem i samband med att CC varit där, trots att vård enligt LVU pågått under flera år. Det torde vara självklart att sådana besök är nämndens bästa metod att inhämta relevant information. I liknande ärenden använder socialnämnder ofta specialutbildade familjepedagoger som observerar vårdnadshavarnas kontakt med den unge. Genom sådana observationer kan styrkor och svagheter noteras och slutsatser dras, varvid både vårdnadshavaren och socialnämnden får en tydlig bild av vilka faktorer som behöver förbättras. Hembesök hade också varit det lättaste sättet att kontrollera om hennes sjukdomsbild hade förbättrats.

Sedan LVU-vården inleddes 2011 har mycket förändrats i hennes liv. Hon har flyttat och är nu sambo i en lägenhet om tre rum och kök. Sambon är en viktig stöttepelare för henne och han har även en god relation till CC. Hon har börjat arbeta deltid och sköter hemmet. Hennes sjukdom kommer troligen att kvarstå livet ut och hennes fysiska förmåga har försämrats. Hon mår dock psykiskt mycket bättre nu än i juli 2011. Den läkare som utfärdat aktuellt läkarintyg har

också bekräftat att det psykiska måendet kan förbättras i takt med att hon lär sig leva med sjukdomen.

Under i vart fall 2013 har CC bott hos henne under lov samt var fjärde helg. Det finns inte något i utredningen som tyder på att hennes omsorgsförmåga eller boendeförhållanden vid dessa tillfällen skulle vara bristfälliga. Tvärtom har socialnämnden intygat att samtliga umgängen fungerat bra såvitt den känner till.

Socialnämnden motsätter sig bifall till överklagandet och anför bl.a. följande. Det är korrekt att socialnämnden inte har gjort något hembesök hos AA i samband med umgängestillfällena. Det har dock inte förelegat något behov av sådana besök. Även om hembesök skulle ha gjorts, skulle dessa inte ha lett till några iakttagelser av värde inför de omprövningar av vården som gjorts.

Grunden för vården av CC är och har hela tiden varit att AA på grund av sin kroniska och progredierande sjukdom inte har kapacitet att varaktigt vårda CC på ett sätt som innebär att hennes hälsa och utveckling undgår att skadas. Det saknas helt förutsättningar för att AA ska kunna förbättras. Nämnden tolkar de medicinska utlåtandena som att AA i bästa fall kan bibehålla aktuell besvärnivå, men mer sannolikt är att hon kommer att försämrats ytterligare, om än långsamt.

Underinstanserna har vid två tillfällen funnit att AAs sjukdomsbild varit sådan att CC vid varaktig vistelse hos AA löper en allvarlig risk att skadas till sin hälsa och utveckling. Socialnämnden bestrider inte att de yttre omständigheterna runt AA förvisso blivit bättre sedan hon flyttat, men detta synes till största delen bero på att AA i sin dagliga situation har ett påtagligt stöd av sin sambo. Det är dock inte han som ska ta hand om CC. Det har inte framkommit något som visar att AAs förmåga att ta hand om CC har förbättrats.

AA har stöd av sin sambo och situationen vid umgängestillfällena kan mycket väl tänkas fungera ganska bra. Emellertid måste CCs situation och vårdbehov

bedömas utifrån ett varaktigt boende hemma hos AA. Eftersom AAs sjukdomsbild inte har förändrats under de senaste åren, har inte heller någon förbättring av hennes omsorgsförmåga skett. Därmed föreligger fortsatt grund för vård.

BB motsätter sig bifall till överklagandet.

CC medger genom sin ställföreträdare bifall till överklagandet och anför bl.a. följande. Den utredning som legat till grund för underrätternas avgöranden är helt undermålig. Det är allvarligt att domstolarna accepterat fortsatt tvångsvård när de inte haft något nytt material från nämnden, samtidigt som det kommit fram väldigt mycket positivt om AA. Hennes egen vilja att bo hemma hos AA bör respekteras.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET

Vad målet gäller

Frågan i målet är om socialnämnden haft fog för sitt beslut att vården enligt LVU av *CC* ska fortsätta. Den frågan aktualiserar i sin tur frågan om socialnämnden fullgjort sin utredningsskyldighet i ärendet.

Rättslig reglering

Den som är under 18 år ska enligt 1 § andra stycket LVU beredas vård, om någon av de situationer som anges i 2 eller 3 § föreligger och det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne.

I 2 § samma lag föreskrivs att vård ska beslutas om det finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas på grund av fysisk eller psykisk

misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet.

Av 21 § första stycket LVU framgår att när vård med stöd av lagen inte längre behövs, ska socialnämnden besluta att vården ska upphöra. Nämnden ska noga förbereda den unges återförening med den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

Högsta förvaltningsdomstolen konstaterar inledningsvis att det varken i LVU, socialtjänstlagen (2001:453) eller annan författning finns någon uttrycklig reglering av socialnämndens utredningsskyldighet i ärenden om upphörande av vård enligt LVU.

Inte heller i förvaltningslagen (1986:223) finns någon uttrycklig bestämmelse om utredningsansvarets fördelning mellan myndighet och enskild part men enligt allmänna förvaltningsrättsliga principer anses myndigheten ha ett ansvar för att dess ärenden blir tillräckligt utredda. Vad som är tillräcklig utredning kan inte anges generellt, utan får avgöras från fall till fall. Enligt praxis anses utredningspliktens fördelning vara beroende av bl.a. ärendets karaktär, vem som tagit initiativ till ärendet, om det finns ett starkt allmänt intresse i ärendet och de förutsättningar den enskilde har att bevaka sina intressen (se t.ex. RÅ 2006 ref. 15 och RÅ 2010 ref. 120).

När det gäller ett ärende av nu aktuellt slag måste även den tid som förflutit sedan den utredning som låg till grund för nämndens ansökan om vård genomfördes beaktas. Ju längre tid som gått desto större krav måste kunna ställas på socialnämndens utredning i ärendet om vårdens upphörande.

Av det anförda följer att socialnämnden har ett långtgående ansvar för den utredning som ska ligga till grund för ett beslut i ett ärende om upphörande av

vård enligt LVU. Nämndens prövning i ärendet ska avse frågan om de omständigheter som nödvändiggjort vården alltjämt består (prop. 1979/80:1 s. 587 f. samt RÅ 1987 ref. 123 och HFD 2012 ref. 35). Tyngdpunkten i utredningen måste därmed ligga på de aktuella förhållandena, även om dessa också måste bedömas i relation till vad som tidigare förevarit. Om grunden för pågående tvångsvård, som i detta fall, är omsorgsbrister i hemmet måste utredningen klarlägga om och i så fall i vilken utsträckning dessa brister alltjämt kvarstår och hur de i så fall förhåller sig till barnets eventuella vårdbehov.

Den utredning som låg till grund för socialnämndens nu aktuella beslut påbörjades den 22 november 2012 och avslutades den 22 april 2013. Utredningen baserar sig i huvudsak på den utredning som genomfördes inför socialnämndens ansökan i oktober 2010 om vård enligt LVU av CC. Härutöver har såvitt framkommit socialnämnden hållit två samtal med AA, det ena per telefon och det andra hemma hos henne, ett samtal med BB samt två samtal med CC, det ena per telefon och det andra på socialkontoret. Nämnden har vidare inhämtat ett läkarutlåtande avseende AAs sjukdomstillstånd samt ett konsultationsdokument från CCs skola.

Någon närmare utredning av AAs aktuella omsorgsförmåga eller boende-förhållanden har inte genomförts trots att uppgifter från AA själv, hennes sambo och CC tyder på förbättringar i dessa hänseenden. Socialnämnden har t.ex. inte gjort något hembesök hos AA i samband med umgängestillfällena med CC. Dessa brister framstår som anmärkningsvärda mot bakgrund av den förhållandevis långa tid, drygt två år, som gått sedan den tidigare utredningen genomfördes.

Mot bakgrund av det anförda anser Högsta förvaltningsdomstolen att socialnämndens utredning uppvisar stora brister och att nämnden därmed inte har fullgjort sin utredningsskyldighet. Varken socialnämnden eller underrätterna har således haft ett

Mål nr
206-14

tillräckligt underlag för sina avgöranden. Dessa ska därför undanröjas och målet visas åter till socialnämnden för ny handläggning.

I avgörandet har deltagit justitieråden Henrik Jermsten, Karin Almgren, Margit Knutsson, Anita Saldén Enérus och Christer Silfverberg.

Målet har föredragits av justitiesekreteraren Jesper Blomberg.